

Aan de minister van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties
Mevrouw drs. K.H. Ollongren

Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Uw kenmerk: 2018-0000611320

Ons kenmerk: 23082018/01

23 augustus 2018

Betreft: Reactie wijzigingsvoorstel Wiv
2017

Geachte mevrouw Ollongren,

Graag maakt de Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden (TIB) gebruik van de door u geboden mogelijkheid om te reageren op het wijzigingsvoorstel¹ van de Wiv 2017. De TIB is hierbij uiteraard bereid deze reactie in een gesprek nader toe te lichten.

Het wijzigingsvoorstel vormt aanleiding om voor de volgende vier punten uw aandacht te vragen:

1. a. Het criterium: “zo gericht mogelijk”,
b. De van toepassing zijnde waarborgen indien sprake is van een bredere verwerving dan strikt noodzakelijk is, bijvoorbeeld in geval van hackoperaties die bulkdata opleveren;
2. Het van toepassing verklaren van de reis-, en verblijfbepalingen op de leden en secretariaat van de TIB;
3. Wetsvoorstel wet open overheid;
4. De omissie dat de TIB niet de beschikking heeft over een plaatsvervangend lid;

Ad 1a: Het criterium: “zo gericht mogelijk”.

Met het voorstel tot wijziging van de Wiv 2017 wordt het criterium van een “zo gericht mogelijke inzet” opgenomen in de Wiv 2017 zelf en niet langer in een beleidsregel. De meerwaarde van de toepassing van het criterium is volgens de TIB afhankelijk van het type bevoegdheid dat wordt ingezet. Zo zal een telefoontap op een specifiek mobiel telefoonnummer, of het wegnemen van één koffiebekers ten einde middels DNA-onderzoek

---

¹Voorstel van wet, ontvangen 13 juli 2018 en gelijk aan de versie zoals open staat t.b.v. internetconsultatie.

de identiteit van de gebruiker te kunnen vaststellen, veelal niet gerichter kunnen plaatsvinden. Bij het binnendringen in geautomatiseerde werken (hacken) en verwerving van satelliet-, en kabelinterceptie kan echter sprake zijn van (bulk)vergaring van gegevens van vele personen. Voornamelijk betreft dit personen die niet in onderzoek zijn bij de diensten. In dergelijke gevallen heeft het toepassen van het criterium een meerwaarde ten aanzien van zowel de verwerving, als de verwerking van gegevens. Juist in gevallen waarbij het vanuit technisch en of tactisch oogpunt wenselijk of noodzakelijk kan zijn om meer gegevens binnen te halen, dan strikt gezien noodzakelijk is, geeft een nadere omschrijving handvatten voor toepassing, toetsing en verantwoording.

De TIB hanteert thans, bij het ontbreken van een nadere invulling van het criterium door de wetgever, bij haar beoordeling in gevallen waarin de gerichtheid een rol speelt het volgende criterium: “in hoeverre is bij verwerving sprake van het tot een minimum beperken van niet strikt voor het onderzoek noodzakelijke gegevens, gelet op de technische en operationele omstandigheden van de casus”.

Een ander aspect dat zijn werking kan hebben op het criterium is de afweging ten aanzien van de uitgaven die gepaard gaan met te hanteren of aan te schaffen interceptieapparatuur. Er kan dan een relatie zijn tussen de verscheidenheid aan inzetmogelijkheden die apparatuur moet kunnen bieden en een efficiënte besteding van financiële middelen door de diensten. Tegelijk kan deze flexibiliteit, of staat van apparatuur die op dat moment is aangekocht, ook consequenties hebben voor de mogelijke gerichtheid waarmee die apparatuur kan intercepteren. Kort gesteld: een apparaat dat voor meerdere interceptiedoeleinden te gebruiken is, zal financieel wellicht voordeliger zijn, dan een apparaat dat specifiek ontwikkeld is voor die ene te verrichten gerichte interceptieoperatie. Echter een apparaat dat voor meerdere doeleinden te gebruiken is, of al iets ouder is, zal wellicht tegelijk minder mogelijkheden hebben om zo gericht als feitelijk technisch mogelijk en voor de operatie strikt noodzakelijk is te intercepteren.

Dit kan de vraag oproepen in hoeverre ook financiële overwegingen een rol kunnen spelen bij het hanteren van het criterium. Voor de feitelijke toepassing van het criterium in de praktijk acht de TIB het van belang dat bijvoorbeeld in de toelichting bij de wetwijziging ook op dit punt meer duidelijkheid wordt gegeven over de werking en reikwijdte van het criterium in concrete gevallen.

Ad 1b: De van toepassing zijnde waarborgen indien sprake is van een bredere verwerving dan strikt noodzakelijk is, geïllustreerd aan de hand van de hackbevoegdheid en het daarbij kopiëren van integrale gegevenssets omwille van het voorkomen van onderkenning.

Het thans door de TIB gehanteerde criterium geeft ruimte om de verwerving breder en dus minder gericht te laten plaatsvinden dan strikt gezien voor een onderzoek noodzakelijk zou zijn. Indien ook de wetgever de mening is toegedaan dat die ruimte er moet zijn roept dit voor de TIB de vraag op welk waarborgenregime vervolgens van toepassing zou moeten zijn op die breder, niet direct voor het onderzoek relevante, verkregen (extra) gegevens. De TIB licht dit met een voorbeeld toe aan de hand van de bevoegdheid tot het binnendringen in geautomatiseerde werken; de hackbevoegdheid.

De diensten kunnen bij het hacken een keuze maken om gericht gegevens uit een databestand te kopiëren of ongericht het hele databestand te kopiëren. De reden om een databestand volledig te kopiëren kan zijn dat dit hele bestand voor het uitvoeren van historische gegevensanalyse noodzakelijk is, omdat op voorhand nog niet exact duidelijk is welke gegevens relevant zullen zijn voor het onderzoek, of omdat dit noodzakelijk is gezien de aard van de gegevens. Bijvoorbeeld omdat deze gegevens technisch gezien (nog) niet op te delen zijn in kleinere gegevenssets. Het kan ook zijn dat de diensten een bestand volledig willen kopiëren omdat het strikt gericht kopiëren van alleen die gegevens die men daadwerkelijk nodig denkt te hebben om operationele redenen kwetsbaar is.

Die kwetsbaarheid kan ontstaan omdat het gericht kopiëren van gegevens op het geautomatiseerde werk zelf meer handelingen kan vragen op dat geautomatiseerde werk en opvallend veel extra capaciteit kan vragen van dat geautomatiseerde werk. Door het gericht kopiëren van gegevens wordt dan de kans op ontdekking van de hack door de gehackte partij mogelijk groter. Ook zou dit in geval van ontdekking de gehackte partij inzicht kunnen geven in welke gegevens specifiek zijn gekopieerd en waar de diensten dus naar op zoek waren. Dit zou inzicht geven in de modus operandi van de diensten en kan een operatie schade toebrengen.

Wat betreft hacken is er daarbij een onderscheid te maken tussen het gericht hacken van een geautomatiseerd werk dat rechtstreeks bij een target in gebruik is, of het hacken van geautomatiseerde werken die de gegevens bevatten van zeer grote hoeveelheden personen, waardoor feitelijk sprake is van het vergaren van bulkgegevens. Het overgrote deel van deze personen is geen onderwerp van onderzoek door de diensten en zal dit ook nooit worden. Deze laatste vorm van hacken lijkt in die zin dan ook meer op “onderzoeksopdrachtgericht hacken”, dan op het gericht hacken van een geautomatiseerd werk dat in gebruik is bij één specifiek target. Op deze vorm van hacken gaat de TIB hierna nader in.

De TIB concludeert dat met de Wiv 2017 de waarborgen ten aanzien van de omgang met gegevens die door middel van onderzoeksoopdrachtgerichte satelliet- en kabelinterceptie worden verkregen aanzienlijk zijn versterkt. Onder de Wiv 2017 moet immers telkens opnieuw toestemming worden gevraagd aan de minister en TIB voor het kennis kunnen nemen van de specifieke inhoud van data, of indien de gegevens betrokken moeten worden in een geautomatiseerde data-analyse.

Deze waarborgen zijn echter niet opgenomen ten aanzien van gegevens die met onderzoeksoopdrachtgerichte bulkhacks kunnen worden verworven. De TIB ziet voor dit verschil in waarborgen tussen onderzoeksoopdrachtgerichte interceptie op de satelliet of kabel, of onderzoeksoopdrachtgerichte hacks geen grond.

Conclusie:

Gegeven het voorbeeld hierboven en de overwegingen aangaande de reikwijdte van het criterium acht de TIB het daarom noodzakelijk om in de wetwijziging concreet nader toe te lichten wat onder de werking van het criterium van een zo gericht mogelijke inzet moet worden verstaan. In hoeverre kunnen operationele, technische maar ook financiële belangen redengevend zijn voor een bredere verwerving dan strikt noodzakelijk is?

Indien deze elementen ertoe zouden kunnen leiden dat er inderdaad sprake moet kunnen zijn van een bredere verwerving dan strikt gezien noodzakelijk zou zijn voor het onderzoek, zou nader uiteengezet moeten worden wat dit betekent voor de van toepassing zijnde waarborgen in de Wiv 2017. Dit ter bescherming van die extra, niet strikt voor het onderzoeksdoel benodigde gegevens van personen of organisaties die geen onderwerp van onderzoek zijn. Ook zou daarbij in een eventueel gewijzigde Wiv 2017 aandacht moeten zijn voor de van toepassing zijnde waarborgen indien hacks neerkomen op onderzoeksoopdrachtgerichte hacks of wanneer sprake is van verdere verwerking van die verworven gegevens, waaronder bijvoorbeeld de geautomatiseerde data-analyse die plaats kan vinden op gegevens die met een bulkhack zijn verkregen. Een vergelijkbaar regime van waarborgen zoals reeds is opgenomen ten aanzien van onderzoeksoopdrachtgerichte interceptie zou het eerder geconstateerde verschil opheffen.

Ad 2: Het van toepassing verklaren van de reis-, en verblijfbeperingen op de TIB.

De TIB vindt het logisch dat de reis-, en verblijfbeperingen, die reeds van toepassing zijn op de diensten, de coördinator en de CTIVD ook op haar van toepassing worden. Voor de duidelijkheid hecht de TIB eraan te benadrukken dat de leden en bij de TIB werkzame medewerkers van het secretariaat reeds vanaf het bestaan van de TIB geen reizen hebben gemaakt naar de in artikel 14 Wiv 2017 en ministeriele regeling opgenomen bestemmingen. In afwachting van het verloop van de voorgestelde wetswijziging zullen de leden van de TIB of de bij haar werkzame medewerkers van het secretariaat ook geen reizen maken naar deze bestemmingen, anders dan in die gevallen dat sprake zou zijn van de uitzondering genoemd in artikel 14 lid 2 Wiv 2017.

Ad 3: Wet open overheid.

De TIB heeft kennis genomen van de opmerkingen van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen-, en Veiligheidsdiensten met betrekking tot het Wetsvoorstel wet open overheid en acht de gemaakte opmerkingen aangaande de positie van de CTIVD eveneens van toepassing op de TIB.

Ad 4: Het niet repareren van de omissie dat de TIB de beschikking krijgt over een plaatsvervangend lid.

De Wijziging van de Wiv 2017 wordt mede gemotiveerd om enkele omissies in het wetsvoorstel te herstellen. In optiek van de TIB wordt één omissie met het huidige voorstel nog niet gerepareerd. De regering en wetgever hebben het advies van de Raad van State overgenomen waarmee tot uitdrukking kwam dat de TIB, gezien het grote belang dat wordt gehecht aan de toetsing vooraf, in commissieverband zal moeten besluiten. De TIB ziet de meerwaarde van deze wijziging daadwerkelijk in haar uitvoeringspraktijk terug. Juist de combinatie van meervoudige juridische en technische reflectie maakt het mogelijk om aan alle belangen die gepaard gaan met de inzet van omvangrijke en technisch complexe bevoegdheden recht te doen.

De TIB wordt geacht 52 weken per jaar te besluiten, dit om de operaties van de diensten mogelijk te blijven maken en de toets van de TIB hierop zo min mogelijk vertragend te laten werken. Het is in de praktijk niet mogelijk alle weken per jaar als voltallige commissie, voorzitter en twee leden, te kunnen besluiten. Doordat de mogelijkheid van een plaatsvervangend lid ontbreekt en in redelijkheid niet verwacht kan worden dat de leden alle 52 weken per jaar beschikbaar zijn, is het alleen al daarom onontkoombaar dat de TIB thans een aanzienlijk aantal weken per jaar in een beperktere samenstelling moet besluiten.

Dit gaat nog voorbij aan een situatie dat één van de leden langdurig ziek zou worden of de TIB onverwacht zou verlaten. In beide gevallen zou de TIB langdurig besluiten moeten nemen in een beperkte samenstelling, of zelfs door één lid. In het eerste geval omdat vervanging feitelijk niet mogelijk is en in het tweede geval vanwege de zeer lange periode die de werving, selectie en het verrichten van het veiligheidsonderzoek van nieuwe leden omvat.

De TIB acht het ontbreken van een plaatsvervangend lid in de huidige Wiv 2017 een omissie en maatschappelijk onwenselijk in het licht van het geschetste belang van de toets van de TIB, en evenmin in het belang van het kunnen waarborgen van operationele voortgang bij de diensten.

Tegelijk ziet de TIB de noodzaak om de kring van personen die kennis neemt van gevoelige informatie zo beperkt mogelijk te laten blijven. Om die reden doet de TIB de suggestie om te voorzien in één plaatsvervangend lid. Hiermee kan continuïteit en kwaliteit in de toets ten aanzien van de inzet van bevoegdheden door de diensten gewaarborgd blijven.

Een afschrift van deze reactie is tevens aan de overige medeondertekenaars van de Wiv 2017, gestuurd en zal op de website van de TIB worden geplaatst zodra deze online is.

Hoogachtend,

mr. M. Moussault

Voorzitter Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden.